
APLICACIONS

Quan la parella no és suficient o quan la parella ens depassa: explorar el significat i la gestió de les relacions obertes¹

Revista Catalana de Psicoanàlisi, Vol. XXXV/1

Damian McCann²
Londres

Davant l'existència de relacions obertes i de poliamor dins de la societat, aquest article ofereix una perspectiva crítica de la diversitat d'estructures i formats de relació de parella. Examina aspectes de la teoria psicoanalítica de parella en relació amb una parella gai que s'enfronta a dificultats que pertanyen a la seva relació oberta, i posa en dubte fins a quin punt la dependència dels terapeutes dels supòsits heteronormatius

1. Aquest article es va publicar en anglès amb el títol “When the Couple is Not Enough, or When the Couple is Too Much: Exploring the Meaning and Management of Open Relationships”. *Couple and Family Psychoanalysis*, 7 (1), 2017, p. 45-48.

2. D. Sys. Psych. Psicoterapeuta psicoanalític de parella. Cap d'Aprenentatge i desenvolupament a *Tavistock Relationships* i Professor adjunt de l'*International Psychotherapy Institute* (IPI) de Washington. Membre associat a *Pink Therapy*, on donava classes al Diploma de Psicoteràpia relacional per al gènere i les diversitats sexuals. E-mail: dmccann@tavistockrelationships.org

plasmats en la teoria, ajuda aquestes parelles. L'autor sosté que les persones que tenen relacions obertes i relacions poli, i que sol·liciten tractament, tenen una necessitat central de trobar-se amb un terapeuta comprensiu, acollidor i obert, capaç d'assumir els problemes específics per als quals aquestes parelles busquen ajuda.

Paraules clau: relacions obertes, poliamor, monogàmia, no-monogàmia pactada, psicoteràpia psicoanalítica de parella

Introducció

L'estímul per escriure aquest article ve del meu treball amb una sèrie de parelles gais que denominem «relacions obertes». Quan he treballat amb aquestes parelles, m'he vist a mi mateix revisant aspectes de la teoria que apunten la pràctica psicoanalítica de parella: és a dir, les idees sobre l'encaix inconscient de la parella, la noció de la mateixa relació com a continent per a la parella i l'ús defensiu de l'escissió quan les coses es posen difícils. Revisant la teoria, vaig començar a preguntar-me sobre la millor manera d'utilitzar aquests conceptes en la teràpia de les parelles amb relació oberta o en les quals un dels membres ha volgut establir-ho així.

Tot i que l'evolució de les relacions de parella reflecteix un augment dels índexs de divorci, de separació, de cohabitació i de monogàmia en sèrie -i això ens mostra una societat més oberta quant a la creació i a la ruptura dels «llaços afectius»-, encara hi ha una diferència fonamental entre la no-monogàmia pactada (que és característica de les relacions gais amb les quals treballa actualment) i la no-monogàmia secreta (més característica de les relacions convencionals en què la relació de parella pot ser insuficient per satisfer les necessitats de cada un dels membres).

Es pot dir que la sensació d'instabilitat de les relacions en el món no heterosexual està modelada, fins a un cert punt, per la manca d'un marc institucional regulador per a les relacions íntimes, alhora que ofereix oportunitats per a la creativitat i l'elecció que, en gran mesura, es neguen a les parelles que se subscriuen a un marc de monogàmia. Encara que sovint aquesta última es presenta com el patró or per mitjà del qual s'acostuma a mesurar el funcionament de les parelles madures i psicològicament sanes, la recerca sobre relacions obertes demostra que, per a alguns, les alternatives mútuament acceptables a la monogàmia poden enfortir el vincle íntim (Spears & Lowen, 2010). A més, Bonello (2009) suggereix que la varietat sexual és sovint un factor motivador central per a la majoria de les parelles que trien formats de relació no exclusius que plantegen noves preguntes sobre la distinció entre amor i sexe.

A l'hora de pensar en els arranjaments de l'estil de vida de les parelles, una altra consideració a tenir en compte és la del gènere. Per exemple, hi ha un

àmbit de pensament que posa un èmfasi especial en els processos relacionats amb la socialització del rol de gènere i la creença que aquesta socialització explica les diferències en els patrons de relació en, per exemple, parelles gais i parelles lèsbiques, i entre persones del mateix sexe i en relacions heterosexuales. Una característica particular d'aquest pensament és la creença que, a causa de la socialització del rol de gènere, les lesbianes semblen valorar per sobre de tot una relació amorosa, mentre que els gais (i de fet, molts homes heterosexuales) no ho fan. Tot acceptant que les generalitzacions plantegen problemes específics per obtenir conclusions significatives, l'èmfasi en les relacions de parella gais està vinculat a consideracions específiques que parlen directament de la qüestió de les relacions obertes. En primer lloc, Tunnell i Greenan (2004) consideren que, donat que les parelles gais violen algunes de les prohibicions més fortes de la societat sobre el comportament del rol de gènere, el patró i la forma de les relacions dels homes gais inevitablement diferiran del patró i la forma de les relacions heterosexuales i, fins i tot, de les relacions lèsbiques. En segon lloc, Boyle (1993) va trobar que la cohabitació i l'exclusivitat sexual és més reduïda en les parelles gais que en les relacions lèsbiques. De fet, les estimacions més recents suggereixen que prop de la meitat dels homes gais i les persones bisexuals tenen formes de relació obertes i no monògames, un fenomen que planteja uns reptes particulars als terapeutes, que compten amb un pensament i una pràctica heteronormatius basats en les regles de funcionament de les relacions monògames.

Tanmateix, donades la gamma i la diversitat de les relacions de parella que probablement els terapeutes trobaran en la seva pràctica clínica, sembla important entendre alguns dels principis que sustenten tant les relacions obertes com les tancades, i reflexionar-hi en el context de la teoria i la pràctica psicoanalítiques. Amb aquesta finalitat, presentaré una tipologia de relacions de parella abans de continuar amb l'exemple d'un cas compost i anònim que utilitzaré per il·lustrar els problemes particulars que trobem en l'aplicació dels conceptes psicoanalítics de psicoteràpia de parella a una parella que manté una relació oberta. Les preguntes «Quan la parella no és suficient?» o «Quan la parella ens depassa?» proporcionen un punt de referència excepcional per explorar el significat i la gestió de les relacions de parella obertes en el marc de la psicoteràpia psicoanalítica de parella.

Relacions obertes vs. relacions tancades

Les relacions obertes es refereixen a una forma de relació diàdica de parella que està oberta al fet que els membres tinguin relacions sexuals amb altres persones, tot i que normalment no s'estableixen relacions amoroses amb ningú que no sigui la parella principal. De fet, dins de les relacions de parella gais masculines, aquesta obertura generalment pren la forma d'homes que, tenint una relació principal, se'n van a lligar per tenir sexe amb altres homes (sigui conjuntament o de forma separada). Les trobades sexuals solen ser breus, encara que de vegades hi pot haver amistats sexuals a més llarg termini.

Els mateixos gais informen de diferents nivells de connexió emocional amb els companys sexuals fora de la seva relació principal però, en última instància, consideren la seva relació principal com la font més sòlida de confort, confiança i seguretat (Pawlicki & Larson, 2011). Tanmateix, de la mateixa manera que la infidelitat sexual en les relacions monògames constitueix una crisi per a la parella, la infidelitat emocional en una relació oberta pot ser igual de devastadora, ja que suggereix que un dels membres de la parella ha establert una forta connexió emocional amb un company sexual fora de la relació principal, fet que amenaça els seus fonaments.

El poliamor és quelcom diferent d'una relació oberta. Literalment traduït, poliamor significa molts amors i, de fet, segons Klesse (2006), l'amor és central per al discurs de les relacions poliamoroses, igual com ho són la intimitat i la sinceritat. En realitat, el poliamor, igual que una no-monogàmia responsable, sol anar acompanyat del rebuig de formes de no-monogàmia més centrades en el sexe o en el plaer, com el sexe ocasional, l'intercanvi de parelles o la promiscuïtat. A través de la promoció de múltiples relacions, els poliamoristes posen en dubte l'hegemonia de la parella "central" monògama com a única estructura vàlida de la relació de parella. I per aquest motiu, Anapol (2010) suggereix que, ara més que mai, és essencial que ens alliberem de la nostra adscripció a les creences condicionades sobre l'amor, el sexe, la intimitat i el compromís. De fet, el poliamor difumina les fronteres entre el sexe, l'amistat i la intimitat.

La majoria dels poliamoristes utilitzen el terme parella per referir-se a les seves múltiples relacions amb diferents graus de proximitat íntima o de compromís (que poden incloure el sexe o no incloure'l). Per a Munson i Stelboum (1999), el terme *poli* inclou molts estils diferents de vinculacions íntimes múltiples, és a dir, la polifidelitat, el matrimoni grupal i la relació principal (oberta a aventures secundàries i trobades sexuals ocasionals amb dues o més persones). Però no tots els poliamoristes accepten una definició tan inclusiva del terme. Per a molts, el poliamor circumscriu un estil específic, marcadament ètic, de no-monogàmia. La no-monogàmia responsable es refereix a una situació en la qual tots els participants estan assabentats i comparteixen un consens sobre els aspectes no monògams dels arranjaments de la seva relació, arrelats en l'honestedat i el consens -d'aquí ve el terme *relació democràtica*.

Per a les relacions obertes i el poliamor és central la qüestió de l'acord dins de la parella o de la xarxa de relacions, que determina els límits i els tipus d'activitats que es consideren acceptables. El propòsit d'aquests acords és respectar, protegir i preservar els fonaments de la relació principal (o de les relacions, quan parlem del poliamor). Per exemple, les normes acordades poden incloure no tenir relacions sexuals a la casa on conviuen, no quedar-se a dormir fora de casa o no veure altres persones més d'una vegada. A més, les investigacions dutes a terme per Spears i Lowen (2010) suggereixen que la no-monogàmia en ella mateixa i per ella mateixa no crea problemes, sempre

que la parella sigui capaç de pactar de forma oberta i posar-se d'acord sobre les normes que regularan el marc en què funciona la relació oberta. De fet, per a les parelles que van entrevistar, en realitat, la negociació i l'establiment de les normes bàsiques augmentaven la confiança entre els membres, cosa que derivava en una comunicació més directa i un major creixement personal. Al mateix temps, però, per als poliamoristes, l'alegria d'expandir l'horitzó de l'amor pot ser mitigada per la pena de renunciar a l'ideal romàntic de ser els únics l'un per a l'altre.

La monogàmia és un terme d'ampli espectre que abasta des de relacions monògames per a tota la vida i formes de monogàmia en sèrie, fins a la no-monogàmia secreta. Fins a un cert punt, les tensions inherents a la monogàmia es relacionen amb els reptes que planteja la naturalesa intrínseca de les relacions de parella a llarg termini, i amb la capacitat de la parella d'afrontar-los conjuntament. Tanmateix, la incontestable interrelació de l'atracció sexual i la connexió emocional podria comportar dificultats a l'hora de compartir el desig sexual, o discrepàncies dins de la relació sobre el tipus de sexe disponible que, en última instància, podrien conduir a una no-monogàmia secreta en la forma d'una aventura o a l'ús de la pornografia a Internet. A més, ambdós membres podrien aventurar-se en una relació monògama sense haver pactat adequadament les normes que regulen la naturalesa de la seva relació tancada.

L'intercanvi de parelles (*swinging*), que sovint s'inclou sota la denominació de joc sexual, es refereix bàsicament a parelles diàdiques que, de forma oberta i deliberada, participen de la sexualitat en què es comparteix la parella. No obstant això, s'ha suggerit que la majoria dels *swingers* es consideren a si mateixos monògams (McDonald, 2010). La definició contemporània descriu amb més precisió la participació activa de la parella en comptes del rol d'acceptació passiva femenina que implicava el terme «intercanviar la dona». McDonald suggereix que l'intercanvi de parelles podria ser entès com un mètode perillós, encara que emocionant, de provocar i despertar la parella principal. Al mateix temps, continuar mantenint-se com a part de la parella és una de les normes més fortes, no verbalitzades però universals, del *swinging*. A més, trobar i protegir la relació principal amb, per exemple, rituals i/o temps especial junts, ofereix una mesura de protecció de la font principal d'intimitat, mentre que alhora s'aventuren a una situació pública i potencialment perillosa. També s'ha tingut en compte el paper de l'exhibicionisme i del voyeurisme pel que fa a la dinàmica de parella que es crea en tals escenaris.

Sembla que no totes les parelles que encaixarien en les categories que he descrit s'ubicarien fàcilment dins el ventall de teràpies de parella disponibles actualment al Regne Unit. Les mesures de cribratge, utilitzades per registrar i avaluar parelles de risc, poden no ser prou sensibles per comprendre les complexitats de les diferents situacions de parella, i sense voler, poden enviar missatges poc acollidors. Per a parelles que se situen fora dels aparellaments monògams, és possible que aquestes mesures no reflecteixin adequadament

les seves particulars estructures de relació i, fins i tot, poden posar en dubte la noció d'una parella principal quan es pensa en el poliamor. També és qüestionable, donada la primacia de la relació de parella monògama i tancada, el fet que els terapeutes estiguin realment oberts i siguin sensibles a les configuracions *poli* en el seu treball. Weitzman (2006), per exemple, detalla que el 38% de les persones *poli* que anaven a teràpia van optar per no parlar d'això amb el seu terapeuta i, de les que ho van fer, moltes van rebre respostes negatives. A més, en les situacions en què el terapeuta no va ser crític, els pacients sentien que eren ells els que havien d'educar el seu terapeuta sobre el món de les relacions *poli*. Això posa l'èmfasi en la necessitat que els terapeutes i les organitzacions que ofereixen teràpia de parella considerin les formes amb què expliquen la diferència i la diversitat en el seu enfocament al ventall de parelles que busquen la seva ajuda.

Per tal d'explorar amb més profunditat el pensament respecte a les relacions obertes, i la qüestió de la parella que no és suficient o que possiblement ho és massa, a continuació presentaré una parella que s'esforça a gestionar la seva relació oberta. Es tracta d'un cas compost que ens serveix d'exemple, i utilitzaré el material per revisar aspectes de la teoria i de les preguntes que se'ns plantegen com a psicoterapeutes psicoanalítics de parella.

La parella

En George i en David mantenen una relació estable des de fa sis anys. En George té trenta-cinc anys i en David, quaranta-dos. Tots dos són blancs i anglesos; en George treballa de recepcionista d'hotel, mentre que en David posseeix i dirigeix la seva pròpia empresa d'impressió. La parella està casada civilment i viu al pis d'en David. Tenen molts interessos compartits i una vida familiar i d'amistats rica i equilibrada. No obstant això, han vingut a teràpia a causa de les tensions, dins de la parella, ocasionades per l'absència de sexe. Entenc que la parella té una relació oberta, cosa que significa que se'n van a lligar amb altres homes per sexe, de vegades conjuntament i de vegades de forma separada. De tant en tant, conviden un altre home a la seva habitació, però també podrien, tal com ells diuen, «jugar en camp contrari». Ara en George es queixa que en David ha perdut interès sexual per ell i que no troba el moment per a un contacte íntim. És cert que en David té un horari laboral molt exigent, però en George no està convençut que aquest sigui el veritable problema i acusa en David d'utilitzar la feina d'excusa per amagar múltiples aventures amb altres homes. La resposta d'en David al qüestionament d'en George segons el qual no busca un moment per a la intimitat, confirma una dificultat relacionada amb el comportament d'en George a l'habitació. Em diuen que en el passat, quan feien trios, en George es posava extremadament gelós quan en David i el convidat se n'anaven al llit i ell se sentia exclòs.

Durant l'any passat, tots dos han tingut aventures sexuals de forma separada fora de casa seva, però ara sembla que estan trencant les normes que havien acordat com a base per a la seva relació oberta. Per exemple, en George es

queda a dormir fora de casa a la nit, en David veu els mateixos homes més d'una vegada, tots dos naveguen per Internet buscant homes davant de l'altre i, de tant en tant, porten els homes a casa i els duen a dormitoris separats.

Pel que fa a la història familiar, sembla que cada un manté una relació molt intensa amb la seva mare i, fins a cert punt, assumeix certes obligacions envers la mare com a conseqüència de la ruptura del matrimoni dels seus progenitors, quan en George tenia catorze anys i en David en tenia quinze. Sembla que el pare d'en George els va deixar per una altra dona, i el pare d'en David, després d'haver-se traslladat al nord aprofitant una oportunitat laboral, també va ajuntar-se amb una altra dona i va trencar el matrimoni. El pare d'en David va morir deu anys abans que ell comencés la teràpia, i en George descriu la relació amb el seu pare com a distant.

La contribució de la teoria

Ara revisaré alguns aspectes de la teoria arrelats en el pensament psicoanalític que poden ser útils a l'hora d'entendre la relació de parella d'en George i en David. Llavors consideraré altres aspectes de la teoria que es relacionen tant amb el pensament de sistemes més ampli com amb la pràctica afirmativa.

En termes de psicoteràpia psicoanalítica de parella, hi ha una sèrie de conceptes que tracten el possible significat de les aventures en les relacions de parella. No obstant això, arrelats com estan en el pensament en les relacions de parella heterosexuales, hauríem de qüestionar si es relaciona i com es relaciona aquest fonament teòric amb les relacions de parella del mateix sexe o, per descomptat, amb les relacions *poli* en les quals la no-monogàmia secreta no és cap problema, i on la fidelitat emocional pot ser més obligatòria que la fidelitat sexual.

Scharff (2014), per exemple, parla d'una aventura com a símptoma d'una crisi en la relació de parella, i suggereix que la tensió que duu a la ruptura no s'ha mantingut dins dels límits del matrimoni. Així, doncs, ell creu que el nostre treball com a terapeutes és entendre el significat de l'aventura o, més exactament, comprendre el seu significat inconscient. Psicodinàmicament parlant, les aventures concreten les escissions en l'organització inconscient dels individus i en l'organització inconscient compartida de la parella. Per tant, els vincles que han estat viscuts inconscientment en la parella, ara són viscuts amb un tercer participant real, que es converteix en un objecte conscient o inconscient sobre el qual tots dos poden projectar.

Aplicant aquesta idea a en David i en George, la qüestió que hem de considerar deixa de ser a qui trien o què fan amb l'altre home o els altres homes, i passa a ser què es fan l'un a l'altre introduint un tercer en la seva relació de parella. En altres paraules, ¿què és el que inconscientment es comuniquen?

Nathans (2012) se centra en la dificultat que un membre de la parella o ambdós poden tenir amb dols pretèrits o amb pèrdues imminents, i veu la infidelitat resultant com un intent maníac, per exemple, de reemplaçar l'ansietat o el dolor psíquic per excitació. Des d'aquesta perspectiva, per a en George i en David, la disminució o la pèrdua de sexe en la seva relació de parella i l'amenaça o l'ansietat corresponents poden estar potenciant els seus intents més o menys maníacs de tancar la fractura augmentant el sexe que tenen fora de la relació de parella. Des d'una perspectiva psicoanalítica, això podria ser entès com una forma compulsiva d'actuació. Al mateix temps, aquesta activitat també sembla fer-se ressò de l'aparent desaparició del sexe dins les relacions maritals dels seus respectius progenitors, i suggereix la seva possible identificació amb els seus pares, que van buscar a l'exterior de la relació de parella alguna cosa que podria haver faltat a l'interior.

Nathans (2012) també escriu sobre el rol dels conflictes preedípics i edípics no resolts, i sobre la triangulació que se'n podria derivar i que proporcionaria l'estructura psíquica per a la infidelitat. Klein (1928), per exemple, va argumentar que acceptar el reconeixement de la parella parental, el vincle sexual entre ells i la realitat de ser exclòs d'aquesta relació, són tots ingredients fonamentals per al desenvolupament del funcionament psíquic i l'assoliment de la capacitat de la posició depressiva.

Si el nen és capaç d'acceptar la realitat de la parella parental i tolerar ser exclòs d'aquesta díade, es pot produir un tipus de triangulació flexible (Britton, 1989) que permeti una forma de separació vinculada (Balfour, 2005). Això crea la capacitat de compartir l'espai psíquic i mantenir un sentit de la pròpia separació mentre, al mateix temps, s'està vinculat en relació amb un altre sense una por aclaparadora de ser engolit (Nathans, 2012).

Des d'aquesta posició, quedar exclòs de la parella parental o de la seva representació simbòlica resultant no serà viscut com a catastròfic. Per tant, disminuirà el desig d'atacar i triomfar sobre la parella parental interna. La rivalitat serà experimentada com a menys destructiva, no serà equiparada amb la mort de la díade i, per tant, provocarà menys ansietat. En conseqüència, hi haurà una capacitat més flexible d'integrar un tercer simbòlic o real, ja que aquest tercer no estarà imbuït d'aspectes tan amenaçadors.

Pel que fa a en George i en David, també podríem preguntar-nos sobre les seves fantasies edípiques en la decisió conjunta d'introduir un tercer real; mentre en George intenta desesperadament controlar l'escena, en David triomfa perquè se'n va amb l'objecte del desig, i en George se sent exclòs i es revenja maníacament recurrent a altres homes per tenir sexe, tot i que mai no sent que realment estigui obtenint el que vol.

Kernberg (1991) parla dels conflictes edípics no resolts com la principal causa de violació dels límits sexuals de la parella, i com a vehicle per a l'expressió de l'agressió dissociada des de diverses fonts. També parla de la naturalesa

indissoluble de la interacció de la libido i l'agressió, l'amor i l'odi, en la determinació de la relació emocional en la parella sexual. Rose (2007) suggereix que les relacions adultes dels homes gais s'organitzen de maneres que passen a l'acte el rebuig edípic i que es fan ressò de la dolorosa relació que tenien amb els seus pares.

És revelador que tant en George com en David perdessin els pares (que podrien haver estat els veritables objectes del seu desig) a causa d'altres dones que no eren les seves mares en un moment crucial de la seva pròpia vida, quan arribaven a la pubertat i buscaven formes d'integrar el desig, el sexe i l'objecte. La forma com van passar a l'acte els seus anhels edípics i l'escena primària -que involucrava en David i el convidat i exclòia en George- potser fa referència al que Nathans descriu com els omnipresents residus agressius i destructius de sentiments no resolts de ser inclòs, exclòs i, per descomptat, rebutjat. Això també es va posar en joc amb mi en la teràpia, des que just abans d'una de les sessions vaig rebre un missatge de la parella que em feia saber que es trobaven en una cafeteria i em preguntaven si m'agradaria prendre un cafè amb ells. Durant aquella sessió em vaig plantejar amb la parella la qüestió de voler incloure'm, i em vaig preguntar sobre els seus propis sentiments sobre el fet de ser exclosos: és a dir, en George quan en David se'n va amb un altre home en presència seva, i en David quan en George no torna a casa. A través del seu intent d'involucrar-me, em vaig preguntar on sentien que eren en la ment de l'altre: ¿realment existien l'un per a l'altre o, en realitat, no tan sols estaven fora de la seva vista, sinó també fora de la seva ment?

Els intents d'en George i en David d'incloure'm també deixen veure la importància del terapeuta com a tercer en la relació de parella i les formes com la parella l'utilitza. En la meua contratransferència, vaig sentir que el meu rebuig a la seva oferta de prendre un cafè va crear un espai per a una cosa nova que havia de ser pensada i processada, més que no pas actuada. Tot i això, vaig entendre i apreciar el seu esforç a vincular-ho, com van fer, a un aspecte particular de la cultura sexual gai que ofereix una satisfacció sexual instantània. Això no obstant, al mateix temps, la parella va experimentar diversos graus d'angoixa i solitud en no poder trobar una connexió sexual més profunda en la seva relació de parella. Era com si haguessin emfatitzat un particular discurs masculí d'autonomia i aventura; expressaven el dret a l'autodeterminació sexual i una atracció pel sentiment d'afirmació i de plaer experimentat amb altres homes, alhora que apareixien profundes preguntes sobre l'impacte d'aquest dret en el seu vincle íntim de parella. Això podria suggerir que la parella estava en conflicte pel que fa a aquests dos ideals.

Potser, com era d'esperar, amb una parella com aquesta, també vaig haver de lluitar per establir el marc terapèutic, ja que tots dos volien que fes un acord flexible i més obert. Em van explicar que no es podien comprometre a les sessions setmanals i, tot i que vaig lluitar per aconseguir-ho pel seu benefici, també em vaig adonar que necessitava oferir-los un estil més flexible, si més

no per començar, si és que realment volia ajudar-los a avançar cap a un espai més reflexiu. Tres anys després, van donar per acabada la teràpia, però durant aquells tres anys vaig poder veure de primera mà l'ansietat que patien en els moments en què estaven més pròxims. Per exemple, es van esforçar per compartir un llit perquè cada un d'ells vivia l'altre com un pertorbador de la son, i vaig utilitzar això per parlar-los de les perturbacions en l'espai psíquic compartit. No obstant això, també vaig poder treballar amb ells d'una forma que els permetia acceptar la importància que tenien l'un per a l'altre. A més, la contenció que els oferia la teràpia va ajudar a establir un marc de treball viable al voltant del qual la relació oberta podia funcionar. Per això es van tornar menys competitiu i la crueltat entre ells va començar a disminuir. També crec que van poder doldre's de la pèrdua dels seus pares i, en el moment en què va acabar la teràpia, tenien un sentit més fort d'ells mateixos com a individus i com a parella.

En una reflexió més profunda, sembla que el sexe no va ser utilitzat com una forma de millorar la intimitat, sinó com una protecció contra l'ansietat o una forma eròtica d'agressió i d'hostilitat. Fins a un cert punt, podem pensar en això en termes dels fenòmens del complex nuclear de Glasser (1979), que proposa que els individus per separat i conjuntament lluiten per tolerar i gestionar l'anhel d'unicitat amb l'altre, que ofereix una seguretat absoluta i on estan continguts tots els sentiments destructius, al costat del terror de ser absorbit i destruït per l'altre. Aquest conflicte en particular sovint pot dur a quelcom semblant a una dinàmica claustrofòbica-agorafòbica vinculada, d'una banda, a un terror primitiu i aclaparador d'aniquilació i, de l'altra, a l'abandó total. En certa mesura, la lluita d'en George i en David per gestionar la tensió entre els seus desitjos de proximitat i distància en el context de la seva relació oberta, confirma aspectes del pensament de Glasser.

Revisar i discutir perspectives teòriques

Pensant amb més profunditat sobre en David i en George, em pregunto si invocant els conflictes edípics no resolts com a base per comprendre les dificultats particulars associades a la seva relació oberta, correm el risc de tornar a imposar una perspectiva heteronormativa i, fins i tot, patologitzadora, pel que fa a la seva situació. Aquest punt de vista és potser un retrocés als dies en què l'homosexualitat era considerada la representant d'una falla del desenvolupament vinculada a funcionaments del jo danyats, narcisístics i relacions d'objecte perturbades, tal com es tipifica en el terme desenvolupament aturat. Tanmateix, la recent reelaboració del complex d'Èdip (Goldsmith, 2001; Roughton, 2002), que implica un nou enfocament de la relació mare-fill cap al pare del fill gai, com al seu objecte de desig, proporciona un ajust fonamental en les qüestions dinàmiques involucrades en els processos edípics. Amb aquesta finalitat, el marc per a la conceptualització de les relacions obertes en els homes gais esdevé menys proper a la patologia, i més proper al treball actiu i continu a través del desig, la rivalitat, el triomf i la pèrdua. Encara que l'escissió del sexe i l'emoció en les relacions obertes pot

oferir un tipus de resolució, l'èmfasi particular en el sexe en la relació d'ells dos sembla fer referència a la pèrdua d'un objecte desitjat, és a dir, el pare, existent en les seves respectives històries personals.

Per altra banda, les lluites d'en David i en George poden no estar relacionades amb els conflictes edípics sinó que, igual que veiem en moltes parelles, pot tractar-se simplement de dols per la pèrdua dels supòsits i la confiança que van apuntalar les primeres etapes de la seva relació i que ara estarien donant pas a la decepció, la ira i la frustració. Des d'aquesta perspectiva, la del desenvolupament, es podria pensar que estan en un procés de reconeixement del fet que la seva parella ja no podia mantenir una relació sexual mútuament satisfactòria i complaent. A més, amb la llibertat de poder buscar fora de la parella, seria possible entendre la decisió d'obrir la seva relació en termes de resolució i de moviment cap a la salut. Així, aquesta perspectiva de les relacions obertes podria tenir en compte els esforços de desenvolupament dissenyats per escapar dels patrons obsolets i redundants de relació sexual, i la forma de gestionar les discrepàncies en el desig sexual. En altres paraules, buscar a l'exterior de la relació principal el que s'ha perdut a l'interior, no és necessàriament simptomàtic del trencament del continent, però possiblement és un reconeixement de la necessitat d'un continent diferent per gestionar la repercussió real de la incapacitat de la parella de mantenir una relació sexual íntima al llarg del temps.

Basant-se en la psicoteràpia psicoanalítica de parella, Pickering (2011) suggereix que, tot i que una relació de parella té el potencial d'oferir sosteniment i contenció, les parelles solen anar a teràpia precisament perquè la relació ha fracassat a l'hora de funcionar com a continent psicològic. Per tant, els psicoterapeutes psicoanalítics de parella, tot i que entenen i lluiten amb processos inconscients com una manera d'ajudar les parelles a treballar a través de les seves dificultats, ofereixen el que Colman (1993) anomena un "continent prestat". De fet, la sortida d'un enfocament centrat en l'individu que s'ofereix dins de la psicoanàlisi convencional, cap a uns desenvolupaments relacionats amb l'encaix inconscient de parella i els processos primitius d'escissió i projecció, representa un desenvolupament radical en el pensament i la pràctica amb les parelles. No obstant això, Drescher (1999) ens recorda que el camp de la psicoanàlisi té tendència a idealitzar la monogàmia; i la valoració continuada dels terapeutes de parella de les relacions monògames tancades, juntament amb la creença que el sexe, l'amor i l'emoció han de dirigir-se exclusivament cap a la pròpia parella i que han de ser viscuts i continguts en un sol lloc, inevitablement limiten l'abast i l'enteniment d'aquesta teràpia quan es consideren les relacions obertes i *poli*. De fet, la primacia de la relació de parella com a punt de referència pot funcionar contra els terapeutes de parella que estan oberts a veure més de dues persones juntes a la consulta o a participar plenament en la xarxa relacional dels aparellats en poliamor.

Davant d'aquestes inquietuds, Lesser (2002) ens convida a considerar la naturalesa i l'estil d'aferrament que les nostres teories del desenvolupament

valoren com a «normals» i saludables. Això sembla especialment oportú donada la propensió històrica dels psicoanalistes a entendre els estils de vida dels individus de minories sexuals, com els que s'impliquen en relacions obertes i en relacions *poli*, com a exemples d'actuació sexual i evidència de patologia, en lloc d'il·lustracions d'un perfeccionament més profund en la construcció i el desenvolupament de les relacions com un tot. D'altra banda, alguns d'aquests desenvolupaments estan vinculats de forma cultural i històrica, i la incapacitat per reconèixer i incorporar aquest aspecte del pensament a la pràctica clínica també pot funcionar contra una millor comprensió i implicació. Per exemple, les narracions relacionades amb el desenvolupament masculí gai vinculat amb anhels sexuals subterranis, clandestins i prohibits, i amb activitats relacionades amb l'ansietat interpersonal, l'excitació i la malaltia, es relacionen específicament amb el llegat de la criminalització que hi havia abans de la legislació de Wolfenden de 1967. Forçats històricament a portar les seves relacions en les ombres de la societat, seria possible que els homes gais desenvolupessin una cosa semblant a un inconscient col·lectiu que donaria com a resultat la negativa a ser empresonats en la «camisa de força» de les relacions convencionals, una reacció contra la falta d'acceptació i una determinació a continuar qüestionant l'ortodòxia de la relació de parella monògama. A més, aquesta és una ortodòxia molt central en la pràctica i el pensament psicoanalítics de parella.

A «Els recintes sagrats de Sodoma», Lingiardi (2002) suggereix que:

Estancats per l'esperit i, de vegades, privats d'un objecte paternal d'adoració (...) alguns homes van a aquests espais sagrats a buscar la manifestació d'allò sagrat en els misteris del sexe, una manifestació de la «fam de pare» que Jessica Benjamin (1995) va observar en certs nens que havien rebut una criança en què mancava l'amor del mateix sexe a causa de l'absència del pare... (p. 115).

No obstant això, Kernberg (1991) ens recorda que les convencions de la societat que protegeixen l'estructura del matrimoni i, segons ell, «l'amor madur», impliquen l'amistat i la camaraderia, les quals reemplacen progressivament la intensitat apassionada de l'erupció inicial de l'amor romàntic i asseguren la continuïtat de la vida conjunta de la parella. Potser per a algunes parelles aquesta transició no funciona de forma fluida i, per tant, requereix un treball més profund de les dificultats particulars que ajudi la parella a assolir una etapa més resolta per ells mateixos i per la seva relació. Potser, davant la perspectiva d'un matrimoni sense sexualitat, algunes parelles buscaran la resposta a l'exterior i no a l'interior. Giddens (1992) també subratlla aquest repte del desenvolupament quan parla d'un «amor confluent», un reconeixement del fet que les parelles tenen molts amors que entren i surten de la relació de parella principal, i potser suggereix que més parelles del que volem acceptar poden estar en alguna forma de relació oberta. Nichols i Shernoff (2007) destaquen la importància que els terapeutes

estiguin oberts a examinar els seus propis prejudicis com a base per treballar amb tota gamma de funcionaments de parella. Donada l'existència de relacions obertes i *poli*, és probable que en algun moment, si encara no ens ha passat, ens trobem amb aquests «desconeguts» a les nostres consultes.

Conclusió

En aquest article, he tractat d'abordar la qüestió del significat i la gestió de les relacions obertes dins de la psicoteràpia psicoanalítica de parella. Encara que la teoria psicoanalítica i les seves aplicacions contemporànies a les relacions de parella ens han suposat fer un llarg camí per poder oferir un ric cos de pensament i pràctica per comprendre i treballar amb les parelles, la teoria també és restringida pel que fa a l'abast, quan es pensa i s'atribueix significat a les parelles que volen viure unes relacions obertes o que ja les viuen. Els terapeutes psicoanalítics de parella que s'enfronten al que per a ells és una forma diferent de relacionar-se, i que privilegien els models més tradicionals i heteronormatius de relació de parella (a saber, relacions tancades i, en gran part, monògames), han de resistir la temptació de reconèixer en les parelles que atenen només els fracassos en la contenció, els patrons patològics de relació i les formes de conducta on es posen de manifest les perversions polimòrfiques. En lloc d'això, haurien d'utilitzar la seva base teòrica, juntament amb el funcionament de la parella, per qüestionar els seus propis pressupòsits i construir un continent terapèutic més acollidor per ajudar aquestes parelles a aprofundir i harmonitzar més bé els reptes específics que poden comportar les relacions obertes.

Traduït de l'anglès per Sergio Martínez

RESUMEN

Ante la existencia de relaciones abiertas y de poliamor dentro de la sociedad, este artículo intenta repensar la valoración predominante de las parejas monógamas cerradas, tan arraigada en la teoría y la práctica psicoanalíticas de pareja. Ofrece una perspectiva crítica de la diversidad de estructuras y formatos de relación, así como de las cuestiones particulares que pueden surgir en las relaciones abiertas y en las cerradas. El artículo examina aspectos de la teoría psicoanalítica de pareja en relación con una pareja gay que se enfrenta a dificultades que pertenecen a su relación abierta, y pone en duda hasta qué punto la dependencia de los terapeutas de los supuestos heteronormativos plasmados en la teoría ayuda a estas parejas. De hecho, los supuestos que sustenta la misma teoría pueden incluir la perspectiva de que el apareamiento no normativo, por su propia naturaleza, es patológico. El autor sostiene que las personas que tienen relaciones abiertas y relaciones *poli*, y que solicitan tratamiento, tienen una necesidad central de encontrar un terapeuta comprensivo, acogedor y abierto, capaz de asumir los problemas

específicos para los que estas parejas buscan ayuda. Al mismo tiempo, se cuestionan y examinan algunos de los aspectos más destructivos tanto del funcionamiento interno de las relaciones de pareja cerradas como de las abiertas.

Palabras clave: relaciones abiertas, poliamor, monogamia, no-monogamia pactada, psicoterapia psicoanalítica de pareja

SUMMARY

Given the existence of open and polyamorous relationships within society, this paper is concerned with challenging the predominant valorisation of the closed monogamous couple relationship that is so much at the heart of couple psychoanalytic theory and practice. It offers a critique of the diverse range of relationship structures and formats as well as the particular issues that can arise within open and closed relationships. The paper examines aspects of psychoanalytic couple theory with regard to a gay male couple grappling with issues pertaining to their open relationship and questions the extent to which therapists' reliance on heteronormative assumptions embodied within the theory assists such couples. Indeed, assumptions underpinning the theory itself may encompass a view that non-normative coupling, by its very nature, is pathological. The author maintains that people within open and poly relationships who present for therapy have a paramount need to meet with an understanding, accepting, and open minded therapist capable of embracing specific challenges about which these couples seek help. At the same time, some of the more destructive aspects of the internal workings of both closed and open couple relationships are questioned and examined.

Key words: open relationships, polyamory, monogamy, negotiated non-monogamy, couple psychoanalytic psychotherapy

BIBLIOGRAFIA

- ANAPOL, D. (2010). Polyamory in the 21st Century. *Love and Intimacy with Multiple Partners*. Lanham, MD, Rowman & Littlefield
- BALFOUR, A. (2005). The couple, their marriage, and Oedipus: or, problems come in twos and threes. In (F. Grier, ed.) *Oedipus and the Couple* (p. 49-72). Londres, Karnac
- BENJAMIN, J. (1995). *Like Subjects, Love Objects: Essays on Recognition and Sexual Difference*. New Haven, CT, Yale University Press
- BONELLO, K. (2009). Gay monogamy and extra-dyadic sex: a critical review. *Counselling Psychology Review*, 24, p. 51-65
- BOYLE, M. (1993). Sexual dysfunction or heterosexual dysfunction? *Feminism in Psychology*, 25 (4), p. 324-345
- BRITTON, R. (1989). The missing link: parental sexuality in the Oedipus complex. In (J. Steiner, ed.) *The Oedipus Complex Today. Clinical Implications* (p. 83-101). Londres, Karnac

- COLMAN, W. (1993). Marriage as a psychological container. In (S. Ruzsyczynski, ed.) *Psychotherapy with Couples: Theory and Practice at the Tavistock Institute of Marital Studies* (p. 70-96). Londres, Karnac
- DRESCHER, M.D. (1999). Attending to sexual compulsivity in a gay man. In (J. Petrucelli & C. Stuart, eds.) *Hungers and Compulsions* (p. 265-279). Nova York, Jason Aronson
- GIDDENS, A. (1992). *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Stanford, Stanford University Press
- GLASSER, M. (1979). Some aspects of the role of aggression in the perversions. In (I. Rosen, ed.) *Sexual Deviation* (2a ed.) (p. 278-305). Oxford, Oxford University Press
- GOLDSMITH, S.J. (2001). Oedipus or Orestes? Homosexual men, their mothers and other women revisited. *J. American Psychoanal. Assoc.*, 49, p. 1269-1287
- KERNBERG, O.F. (1991). Aggression and love in the relationship of the couple. *J. American Psychoanal. Assoc.*, 39 (1), p. 45-70
- KLEIN, M. (1928). Early stages of the Oedipal conflict. *Int. J. Psychoanal.*, 9, p. 167-180
- KLESSE, C. (2006). Polyamory and its “others”: contesting the terms of non-monogamy. *Sexualities*, 9 (5), p. 565-583
- LESSER, R.C. (2002). Notes in an elegiac mode on Stephen Mitchell’s paper on homosexuality. *Studies in Gender and Sexuality*, 3 (1), p. 111-120
- LINGIARDI, V. (2002). The sacred precincts of Sodom. In *Men in Love* (p. 115-125). Chicago, IL, Open Court
- McDONALD, D. (2010). Swinging: pushing the boundaries of non-monogamy? In (M. Barker & D. Langdridge, eds.) *Understanding Non-Monogamies* (p. 70-81). Nova York, Routledge
- MUNSON, M. & STELBOUM, J.P. (1999). Introduction: the lesbian polyamory reader: open relationships, non-monogamy and casual sex. In (M. Munson & J. P. Stelboum, eds.) *The Lesbian Polyamory Reader* (p. 1-10). Londres, Harrington Park Press
- NATHANS, S. (2012). Infidelity as manic defence. *Couple and Family Psychoanalysis*, 2 (2), p. 165-180
- NICHOLS, M. & SHERNOFF, M. (2007). Therapy with sexual minorities queering practice. In (S.R. Leiblum, ed.) *Principles and Practice of Sex Therapy* (p. 379-415). Londres, Guildford
- PAWLICKI, P. & LARSON, P. (2011). The dynamics and conceptualisation of non-exclusive relationships in gay male couples. *Sexual & Relationship Therapy*, 26 (1), p. 48-60
- PICKERING, J. (2011). Bion and the couple. *Couple and Family Psychoanalysis*, 1 (1), p. 49-68
- ROSE, S.H. (2007). *Oedipal Rejection. Echoes in the Relationships of Gay Men*. Youngstown, NY, Cambria Press
- ROUGHTON, R.E. (2002). Rethinking homosexuality: what it teaches us about psychoanalysis. *J. American Psychoanal. Assoc.*, 50 (3), p. 733-763
- SCHARFF, D. (2014). Working with affairs. In (D.E. Scharff & J.S. Scharff, eds.) *Psychoanalytic Couple Therapy. Foundations of Theory and Practice* (p. 254-268). Londres, Karnac
- SPEARS, B. & LOWEN, L. (2010). *Beyond monogamy: lessons from long-term male couples in non-monogamous relationships*.
www.thecouplestudy.com/wp-content/uploads/BeyondMonogamy_1_01.pdf

- TUNNELL, S.C. & GREENAN, D.E. (2004). Clinical issues in gay male couples. *Journal of Couple and Relationship Therapy*, 3 (2/3), p. 13-26
- WEITZMAN, G. (2006). Therapy with clients who are bisexual and polyamorous. *Journal of Bisexuality*, 6 (1/2), p. 137-164